

CORRUPTION
RESEARCH CENTER
BUDAPEST

Az MTA átalakításának és a kutatóhálózat elvételének egy lehetséges értelmezési modellje

2019. február

A CRCB ezzel a munkával szeretné segíteni az MTA-t, a magyar nemzet legrégebben fennálló intézményét.

Az MTA átalakításának és a kutatóhálózat elvételének egy lehetséges értelmezési modellje

Együttműködő partner:

3gteam kft.: <http://www.3gteam.hu/>

Munkatársak:

Hajdu Miklós	munkatárs
Fölsz Hanna	kutatási asszisztens
Matuz Anna	gyakornok
Molnár Balázs	programozó
Nyáry Anna	munkatárs
Orbán Júlia	adminisztráció
Tóth István János	igazgató

Szakértők:

Andor Katalin	közgazdász
Goldstein Katalin	angol nyelvi lektor
Gyenesse Jenő	programtervező matematikus
Dr. József Magda	jogász
Dr. Kelemen Zoltán	ügyvéd
Kiss Tibor	pr tanácsadó
Székely Attila	közbeszerzési szakértő

CRCB Nonprofit kft.
e-mail: info@crcb.eu
internet: <http://www.crcb.eu/>

Ajánlott hivatkozás: CRCB. 2019. Az MTA átalakításának és a kutatóhálózat elvételének egy lehetséges értelmezési modellje. 2019. február 28. CRCB Research Notes: 2019:3, Budapest: CRCB.

A megjelenés dátuma: 2019. február 28.

"Fontos, hogy fókuszáljuk a tudásunkat, hogy ezeket a közvetlen [EU-s] forrásokat le tudjuk hívni."

[György László]

<https://www.youtube.com/watch?v=ueAAQdhW42M>

A modell leírása 13 + 1 pontban

1. György László 2018. július 12-i ECHO TV-s interjújában a fenti állítást fogalmazta meg, mint az innovációs és kutatási intézményrendszer átalakításának indokát.
2. Ez az érv soha nem hangzott el aztán Palkovics ITM miniszter nyilvános megnyilatkozásaiban (pl. a Mellékletben felsorolt cikkekben, de nem volt szó erről sem a 168ora.hu-nak adott interjújában, sem az atv által ismertetett el nem mondott beszédében). Nem véletlenül. Palkovics soha sem beszélt nyilvánosan az EU források lehívásának követelményéről, mint az átalakítás indokáról. Palkovics a „nagy ügyekben” való megegyezéssel, az alacsony kutatói- innovációs hatékonyság növelésével indokolta a finanszírozás és az intézményrendszer átalakítását.
3. Azt gondoljuk, hogy az MTA átalakításának tényleges indokát [1] tartalmazza. A magyar kormányzat felismerte, hogy az új (2021-2027-es) tervezési ciklusban az EU-tól kapható támogatások szerkezete megváltozik. Egyszerűség kedvéért két támogatási mód/csatorna létezik: (i) közvetlenül a kormányoknak adott pénzek, amelyek elköltéséről később maguk a kormányok döntenek (pl. ilyenek eddig az ún. kohéziós pénzek); (ii) közvetlenül a támogatott intézményeknek adott pénzek, amelyekről az EU adminisztráció dönt (ilyen pl. a H2020).
4. Az EU észrevéve azt, hogy egyes kormányok egyszerűen „kisajátítják” az EU-s támogatásokat és aztán klientúra építésére használják fel, vagy/és a kormányzó elit családtagjainak fizetik ki (ez az ún. *cronyism*), változatni fog a támogatások kifizetésének szerkezetén. Az EU e felismerését Magyarország esetében lásd a Sargentini mellékletében, az EP Költségvetési Bizottság jelentésében a 3. oldalon: <https://bit.ly/2KhSbRk>). Az EU az ilyen tagállami megatartást két eszközzel kívánja korlátozni: (a) az ún. „*conditionality*” elv érvényesítésével (a jogállami kritériumokat megsértő tagállamoktól megvonja a támogatást); (b) a támogatások súlyának megváltoztatásával: növelni kívánja a jövőben az (ii) támogatási mód súlyát az (i) támogatási mód rovására. (Az utóbbi lépés részleges visszatérés lenne az EU csatlakozás előtti helyzethez, ha valaki emlékszik még az ún. Phare programokra.)
5. A magyar kormány felismerve ezeket, az általa el nem hárítható változásokat, igyekszik előre felkészülni – és e felkészülés egyik lépése az MTA kutatói hálózatának elvétele / szétverése.
6. Azt feltételezzük, hogy a magyar kormány szeme előtt két cél lebeg: a) Az EU források lehívási képességének megtartása (szóval a magyar intézmények képesek legyenek legalább olyan arányban EU pénzt lehívni, mint 2014-2020 között) és b) továbbra is biztosítani tudja a NER klientúra, a haverok kifizetését. (Idáig ez teljesen hibátlanul ment, lásd pl. Mészáros [Orbán] által nyert közbeszerzések volumenét 2016-2018 között).

7. A jelen helyzetben azonban a magyar kormány azzal a dilemmával kell szembenéznie, hogy ahol a „Fidesz közeli” irányítás domináns (pl. Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Századvég, Nézőpont Intézet, stb.) ott a kormány tudja, hogy a humántőke alacsonyabb szintje miatt nagyon kicsi az esélye annak, hogy közvetlenül az EU által lebonyolított, elbírált innovációs és kutatási pályázatokon ezen intézmények nyerjenek (ezeknél az intézményeknél kicsi az EU források lehívásának képessége). Ott azonban, ahol jelenleg még autonóm módon, nem NER kompatibilisen működnek – ilyen az MTA kutatóintézeti hálózata is – ott az intézmények jóval nagyobb humántőkével bírnak és ezek nagyon nagy eséllyel is pályázhatnak majd EU forrásokra (ezeknél nagy az EU források lehívásának képessége).

8. Azt feltételezzük, hogy ezt [7] a problémát a kormány faék egyszerű logikával igyekszik megoldani: a legjobb az, ha valamilyen módon közvetlen befolyást tud szerezni azon intézmények irányításában, amelyeknek nagy az EU források lehívásának képessége, és amelyek eddig nem NER kompatibilis (azaz autonóm) módon működtek.

9. A megoldást az alábbi kereszttáblával világíthatjuk meg. Ebben két szempont szerint soroltuk négy csoportba az intézményeket, amelyek elvileg képesek lennének innovációs, kutatási célú EU források lehívására (A, B, C, D).

1. Táblázat: A magyar kutatási intézmények (egyetemek, kutatóintézetek) NER kompatibilitás és EU források lehívásának képessége szerint

		A 2021-2027-es tervezési ciklusban EU források lehívásának képessége	
		Jelentős	Elhanyagolható
Szájkosár / Fidesz dominancia / NER kompatibilitás	Létezik	A	B
	Nincs	C	D

10. Azt feltételezzük, hogy a kormány célja az, „A” mezőben lévő intézmények dominanciájának elérése a többi mező rovására. Ehhez a „C” mezőből minél több intézményt át tudjon emelni, át tudjon paszírozni az „A” mezőbe. Ezzel egyszerre két célt is elérhet: (a) NER kompatibilissé teszi az eddigi szétagolt intézményrendszer egészét; (b) növeli a NER kompatibilis intézményeknél az EU források lehívásának képességét.

11. Egy ilyen átalakítást három módon lehet végrehajtani. (1) A „B” vagy az „A” mezőben lévő intézmények alá sorolnak be jelenleg „C” mezőben lévő

intézményeket, így elérve, hogy az integrált intézmények ezek után már az „A” mezőben legyenek (pl. az MTA egyes kutatóintézeteit az NKE vagy a BCE kutatóintézeti struktúrájába illesztik;). (2) Vagy egyszerűen megszerzik a „C” mezőben lévő intézmények (egyes MTA kutatóintézetek) felett a közvetlen ellenőrzést és azok így automatikusan átkerülnek az „A” mezőbe. (Ezt szolgálná például az alapítványi forma, amelynek irányításában ideig-óráig lenne valamilyen szerepe az MTA-nak, de hosszabb távon a cél az MTA szerepének marginalizálása). És a legutolsó forma (3): egyes intézetek megszüntetésével (pl. MTA KRTK KTI) párhuzamosan a minimális NER lojalitást vállaló kutatók egyenkénti átvétele NER kompatibilis intézményekbe. Mindenki dönthet ekkor az alábbi opciók között: a1) elhagyja a kutatói pályát; a2) külföldön keres kutatói állást; a3) vállalja a lojalitást a NER-rel és elmegy dolgozni a NER kompatibilis intézménybe (egyetem, állami intézmény, vagy magán intézmény, pl. Századvég). Ekkor a NER arra kényszeríti a kutatókat, hogy a NER irányítása alatt dolgozzanak tovább.

12. Az eredmény mindhárom esetben ugyanaz: megnő az „A” cellába sorolható intézmények köre, az itteni intézmények az ezekben dolgozók jelentős humántőkéje révén képesek lesznek az EU források lehívására, pályázatok megnyerésére.

13. Ez pedig táplálni tudja tovább a NER kompatibilis intézményhálózatot, azaz magát a NER-t tudja életképesé tenni a következő tíz évre. A mechanizmus az, hogy a beadott pályázatok alvállalkozói, bedolgozói lesznek a NER kliensei, akiket majd nem lehet nélkülözni. Ez a módszer jól ismert a korrupciós irodalomban (<https://bit.ly/2Do9NjG>), mi „hatástanulmány modellnek” hívjuk (természetesen itt nemcsak tanulmányok írásáról lehet szó!). Ekkor a korrump döntéshozó arra kötelezi a klienst (esetünkben a pályázatot megnyerő konzorcium vezetőjét), hogy X és Y céget/szakértőt bízta meg ezzel és ezzel a jobbára kamu feladattal. Hogy ez mennyire lesz megvalósítható majd az új rendben, azt nem tudjuk, de azt gondoljuk, hogy ezek a megoldások lebeghetnek a kormány szeme előtt.

+

1. Ha a fentiekre törekszik, akkor mivel nem számol a magyar kormány?

(i) azzal hogy az egyének (kutatók) is döntéseket hoznak, és mindig van három opciójuk akkor is, ha a kormány a 11.(1) vagy a 11.(2) módszert választja. Kivonulás, tiltakozás, hűség (<https://bit.ly/2C4xTjY>). Szóval, ha egy intézmény a „C” mezőből át is kényszerítődik az „A” mezőbe, akkor is úgy dönthetnek az ott dolgozók, hogy kivonulnak (felmondanak), vagy tiltakoznak. Szóval a kormány nem veszi figyelembe az egyének döntéseit.

(ii) nem számol továbbá azzal, hogy a NER kompatibilitás / szájkosár érvényesítése és az EU források lehívásának képessége logikailag ellentmond egymásnak: az elsőhöz lojalitás és a kutatói szabadság semmibevétele, a másodikhoz pedig éppen kreativitás kell, amely pedig kutatói szabadság nélkül

nincs. Tehát a NER kompatibilitás és az EU források lehívási képességének biztosítása *contradictio in adiecto*. Ezzel együtt ideig-óráig létrejöhet egy ilyen önellentmondást hordozó helyzet, működhet akár hosszabb távon is, de biztosan szuboptimális lesz az itteni kutatómunka hatékonysága. Akármilyen - széles körben alkalmazott - indikátorral mérjük is ezt.

(iii) Nem számol az EU ellenőrzési rendszerével. Ez idáig nem volt képes felderíteni az ún. „hatástanulmány modell”-en keresztül megvalósuló korrupciót (ui. ekkor minden szépen „le van papírozva” és ekkor az EU eddig ezeken nem talált fogást). De ez a helyzet változhat a jövőben.

Melléklet: Palkovics László 2018 június 1. és 2019. február 9. közötti megszólalásainak ismertetése négy on-line portálon (888.hu, origo.hu, magyaridok.hu, index.hu), N=100.211

	id		site
1	3128159	https://magyaridok.hu/gazdasag/egyseges-innovacios-es-tudomanypolitikai-strategia-jon-letre-3198271/	magyaridok.hu
2	3053307	https://index.hu/tudomany/2018/06/15/az_mta_kiall_a_fuggtelensegeert_a_kormany_tervezetivel_szemben/	index.hu
3	3127933	https://magyaridok.hu/belfold/fuggtelenseget-felti-az-akademia-vezetese-3201853/	magyaridok.hu
4	3127914	https://magyaridok.hu/belfold/palkovics-laszlo-nem-serti-az-mta-autonomiajat-a-tervezett-torvenymodositasi-3204454/	magyaridok.hu
5	3127683	https://magyaridok.hu/belfold/palkovics-a-kormany-nem-akar-beleszolni-mely-teruletke-forditja-forrasait-az-akademia-3211420/	magyaridok.hu
6	3127610	https://magyaridok.hu/belfold/a-kormany-nem-akarja-az-mta-iranyitast-atvenni-3212137/	magyaridok.hu
7	3050200	https://index.hu/tudomany/2018/07/06/palkovicsnak_elfogadhatatlanok_az_mta_alternativai/	index.hu
8	3125384	https://magyaridok.hu/belfold/palkovics-laszlo-prioritasok-kellenek-a-kutatasi-forrasok-elosztasahoz-3268958/	magyaridok.hu
9	3136980	http://888.hu/article-az-akademia-nem-fordította-hasznos-es-fontos-celokra-az-adofizetok-penzet	888.hu
10	3090181	http://www.origo.hu/itthon/20180724-palkovics-laszlo-magyarorszag-nem-ert-egyet-az-unios-koltsegvetes-jelenleg-eloterjesztett-formajaval.html	origo.hu
11	3123223	https://magyaridok.hu/gazdasag/magyarorszag-nem-ert-egyet-az-unios-koltsegvetes-jelenleg-eloterjesztett-formajaval-3326228/	magyaridok.hu
12	3047353	https://index.hu/belfold/2018/07/24/magyarorszag_nem_ert_egyet_az_unios_koltsegvetessel/	index.hu
13	3122990	https://magyaridok.hu/belfold/domokos-a-tamogatas-teren-teved-az-mta-3329330/	magyaridok.hu
14	3062773	http://www.origo.hu/itthon/20180817-palkovics-laszlo-interju-itm.html	origo.hu
15	3040380	https://index.hu/techtud/2018/09/11/az_mta_szerint_elakadtak_a_targyalasok_palkovicsal/	index.hu
16	3040105	https://index.hu/techtud/2018/09/13/tavozoban_kozolte_palkovics_hogy_a_kozgazdasagtudomanyii_intezetet_meg_kell_szüntetni/	index.hu
17	3039787	https://index.hu/techtud/2018/09/15/lovasz_laszlo_mta_palkovics_kutatointezetek_feldarabolasa/	index.hu
18	3032868	https://index.hu/belfold/2018/10/31/palkovics_laszlo_ceu_mta_interju_168ora/	index.hu
19	3027354	https://index.hu/techtud/2018/12/06/mta_lovasz_laszlo_palkovics_megallapodas/	index.hu
20	3061042	http://www.origo.hu/itthon/20181206-a-kormany-a-kutatok-mellett-all.html	origo.hu
21	3106493	https://magyaridok.hu/belfold/palkovics-laszlo-a-kormany-a-kutatok-mellett-all-3740711/	magyaridok.hu
22	3106361	https://magyaridok.hu/belfold/az-az-alapelvunk-hogy-ertek-nem-veszhet-el-3741665/	magyaridok.hu
23	3026982	https://index.hu/techtud/2018/12/09/palkovics_bekulni_ment_volna_az_mta-ra_aztan_megmondolta_magat/	index.hu
24	3025232	https://index.hu/techtud/2018/12/20/mta_magyar_tudomanyos_akademia_level_palkovics/	index.hu

25	3103491	https://magyaridok.hu/belfold/uj-vezetok-az-mta-kutatointezet-halozataban-3815693/	magyaridok.hu
26	3022662	https://index.hu/techtud/2019/01/10/palkovics-laszlo-elutasította-az-mta-t/	index.hu
27	3022021	https://index.hu/techtud/2019/01/14/mta-vs-kormany-palkovics-torvenytelen-mulkodes-kutatointezetek-rezsi-alaptamogatas/	index.hu
28	3101738	https://magyaridok.hu/gazdasag/itm-siker-es-nemzetkozi-mintak-alapjan-ujulhat-meg-a-hazai-kutatointezeti-halozat-3861395/	magyaridok.hu
29	3164191	https://index.hu/techtud/2019/01/28/mta-vs-kormany-palkovics-tudomanyhaboru/	index.hu
30	3168343	https://magyaridok.hu/belfold/palkovics-laszlo-nincs-bajban-a-tudomany-magyarorszagon-3912326/	magyaridok.hu
31	3163017	https://index.hu/techtud/2019/02/04/mta-akademiai-dolgozok-foruma-palkovics-zsarolas-tudomany/	index.hu
32	3162349	https://index.hu/techtud/2019/02/08/palkovics-meguzente-teljesen-elveszi-az-kutatointezeteket-az-mta-tol/	index.hu
33	3162392	https://index.hu/belfold/2019/02/08/kormanyinfo-gulyas-gergely-hollik-istvan/	index.hu
34	3162255	https://index.hu/techtud/2019/02/09/elolancot-vonnak-az-mta-epelete-kore-kedden/	index.hu

Forrás: CRCB